

‘Door te schilderen maak ik mijn geest vrij’

Om los te komen van de stad trekt de Amsterdamse schilder Paul Dikker zich elk jaar een paar maanden terug in Noorwegen. Binnenkort vertrekt hij weer, voor een expositie in Norheimsund.

tekst TRUSKA BAST
foto JAN VAN BREDA

Eigenlijk hield hij helemaal niet van de natuur. En ook niet van het noorden. Hij dacht dat het er koud was en dat de mensen daar afstandelijk waren. Op advies van een vriendin accepteerde Paul Dikker (1959) in 2006 de uitnodiging om als *artist in residence* een paar maanden in een oude sardinesfabriek in Bergen, Noorwegen, te komen werken – met 287 dagen regen per jaar zo ongeveer de natste plek van Europa.

En daar gebeurde het tóch: hij raakte in de greep van de grootsheid van de natuur. “Die bergen die daar maar liggen te zijn, door alle tijden, onze eigen nietigheid. Maar het gaat me natuurlijk ook om wat er in die natuur gebeurt: het licht is prachtig, die spiegeling op het water, die lichte regen. Dat raakt me, dat is een esthetische ervaring: die immense ruimte, die stilte.”

Sindsdien is hij er elk jaar teruggekeerd om een paar maanden met niets anders dan schilderen bezig te zijn. Tegenwoordig strijkt hij meestal neer aan de Hardangerfjord, in een gehucht zo klein dat de enige pinau-

zonder subsidie. Niet dat hij geheel zorgeloos is, maar dat er ‘helemaal niets’ wordt verkocht, zoals veel van zijn collega’s klagen, is niet waar. “Het gaat alleen niet vanzelf. Je moet erop af, mensen erbij betrekken, uitleggen wat je doet, in begrijpelijke taal.”

Hij verkocht zijn schilderijen aan grote bedrijven – Shell, ING – maar ook aan overheden, bibliotheken, de Universiteit van Amsterdam, en niet te vergeten aan kunstliefhebbers. “Je moest eens weten hoeveel mensen in kunst geïnteresseerd zijn en bereid zijn om daarvoor te betalen, desnoods in termijnen.”

Alleen al om zijn productie op peil te houden, kan hij de periode in Noorwegen eigenlijk niet missen. Daar gebeurt iets wat in Dikkers atelier op driehoog in de Jordaan veel lastiger is: hij ‘zinkt helemaal af’ in zijn werk. Hij neemt twintig doeken mee, in verschillende formaten, en werkt als een bezetene, soms aan wel vijf doeken tegelijk. “Ik wil altijd zo snel mogelijk zo veel mogelijk opzetten. De laatste keer heb ik daar tien olieverfschilderijen gemaakt en een aantal kleine

benadrukken hoe klein en alleen ze zijn.

Een landschapsschilder wil hij zichzelf toch niet noemen. Ja, er staan vaak bergen op, er moet toch iets op staan. “Ik gebruik de natuur om een gevoel over de wereld, over mezelf uit te drukken. Ik probeer niet het landschap af te beelden, maar om het te verbeelden. Voor een schilder gaat het om de vorm en elke vorm is daarom interessant. Niet dat het een berg is, maar waar de hoekjes zitten en waar de rondingen, dat is het spel.”

Voor Dikker is een schilderij eigenlijk niets meer dan de ordening van een vlak door middel van vormen, kleuren, tonen en textuur. “Dat is het, daar zit je naar te kijken,” zegt hij met een grijns. Hij wijst op een doek achter zich, aan de muur: “Kijk, hier komt de donkerte van onderen. En bij dat andere schilderij zit hij in het midden. Je kunt met contrast werken, of het licht van de ene of de andere kant laten komen. Dus er is heel veel. Als je zo gaat denken, ben je nooit klaar.” Weer die olijke grijns.

Toch was hij nooit van plan om kunstenaar te worden. Na de middelbare school in Overveen, koos Dikker voor een studie politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Teken en schilderen deed hij al zijn hele jeugd. Op advies van een medestudent ging hij met een mapje werk langs bij de Rijksacademie. Hij werd meteen aangenomen – op proef, zoals gebruikelijk – en volgde er een avondopleiding. Hoewel hij cum laude afstudeerde in de politicologie, liet hij de wetenschap voor wat hij was. “Als je bedenkt dat je zicht op de werkelijkheid altijd wordt bepaald door je standpunt, door de begrippen die je gebruikt, ligt de uitkomst van tevoren al vast. Daar kon ik niet goed mee uit de voeten. Ik vond dat de wetenschap op zoek moest zijn naar een algemene, universele waarheid.”

En dus zocht hij een atelier en ‘begon maar ergens’, nog helemaal blanco. Maar ook als beeldend kunstenaar is hij zijn kritische, haast wetenschappelijke houding nooit verloren. Hij publiceert met enige regelmaat artikelen over kunst, kunstbeleid en ondernemerschap. Met kunst

‘Veel mensen proberen hun diepere zelf te vinden, of hoe dat ook heet. Ik ben daarin niet in zo geïnteresseerd’

tomaat er onlangs werd opgedoekt. Een bezoek aan de supermarkt dertig kilometer verderop, over bochtige smalle wegen, neemt een halve dag in beslag.

Het dwingt hem te onthaasten. “Veel mensen proberen hun diepere zelf te vinden, of hoe dat ook mag heten. Ik ben daar niet zo in geïnteresseerd, maar probeer wel stil te staan bij datgene waar het om gaat: dat je gezond bent, dat je kunt kijken, dat is toch een wonder? Door te schilderen maak ik mijn geest vrij. En misschien geeft het me ook wel een reden van bestaan.”

Wat niet elke kunstenaar gegeven is, lukt de Amsterdamse schilder Paul Dikker (1959) wel: hij leeft – ook tijdens de crisis – van zijn schilderijen,

werkjes op papier. Dat is veel voor mij.”

Dat het Noorse landschap zijn werk zo ingrijpend zou beïnvloeden, kon hij bij zijn eerste vertrek nog niet weten. “Ik had eerder in Spanje en Portugal gewerkt. Dat was alsof ik in mijn eigen fantasiewereld binnenstapte, met al die prachtige, geometrische versieringen aan de gebouwen. Dat verwerkte ik ook in mijn schilderijen: stadse composities van overzichtelijke geometrische vormen.”

Ze doen in weinig opzichten denken aan de stoere, monumentale schilderijen met hun heldere, intense kleuren die hij nu maakt, en waarin een hoofdrol is weggelegd voor de overweldigende natuur. Menselijke figuren zijn er amper te bekennen, of ze

die ‘maatschappelijke vraagstukken’ aan de orde stelt, zoals momenteel ook op de Documenta in Kassel gebeurt, heeft hij weinig op. “Dat gaat bijvoorbeeld over de vraag wat het met mensen doet als ze op een podium als Facebook staan. Ik lees daar liever een goed doortimmerd stuk over van een socioloog dan dat ik er een kunstproject over zie. Je kunt van alles beweren, maar als het niet binnen een theoretisch kader en een traditie valt, is het zo gratis. Er wordt veel pretentieuze onzin door kunstenaars verkondigd.”

Beeldend kunstenaars moeten zich met de kwaliteit van hun beeld bezig houden, vindt Dikker, en op grond daarvan ook worden beoordeeld. “Natuurlijk maken kunstenaars al-

Paul Dikker: ‘Er

wordt veel pretentieuze onzin door kunstenaars verkondigd.'

tijd een statement," zegt hij. "Niemand kan zich buiten de maatschappij plaatsen. Maar kunst is er niet om een boodschap over te brengen. Het mooie van iets zonder woorden, zoals

nalistiek verslag van wat in de samenleving speelt, ook omdat het al maar anders en vooral 'nieuw' moet zijn. "Dat is trouwens een directe weerslag van het kapitalisme. Maar

'Nieuw is niet altijd beter. Wat vandaag nieuw is, is morgen oud. Verliest het dan zijn waarde?'

een schilderij of muziek, is juist dat je andere lagen kunt aanboren."

Kunst gaat altijd over een essentie, meent Dikker: over leven en dood, angst, liefde. Hedendaagse kunst doet daarentegen steeds meer jour-

nieuw is niet altijd beter," zegt de schilder. "Wat vandaag nieuw is, is morgen oud. Verliest het dan zijn intrinsieke waarde?"

Natuurlijk moet er wel ontwikkeling zijn, ook in zijn schilderijen,

maar die kan Dikker nauwelijks sturen. "Je wilt je werk verder brengen, maar tegelijkertijd heb je te maken met wie je bent. Dat komt soms met elkaar in conflict. Bij mij op de middelbare school zat een jongen die heel precies schilderde. Dat vond ik toen vreselijk, maar nu doe ik het zelf ook. Niet omdat ik het wil, maar ik móet dat zo doen. Ik zou wel weer wat losser willen werken, wat vuiler, ruiger. Soms doe ik dat ook. Maar dan heb ik een laag en dan denk ik: zal ik het zo laten? Het kan gewoon niet. Het móet die helderheid krijgen, die monumentaliteit. Anders zou ik me ervoor schamen.'

www.pauldikker.nl
pauldikker.blogspot.nl

Jasper Krabbé

Zielsverwant

'Niemand ziet zoals wij dat doen, Patti.' Dit zei fotograaf Robert Mapplethorpe tegen zangeres Patti Smith over hun levenslange artistieke huwelijk. In haar biografie *Just kids* beschrijft Smith op ontroerende wijze de intense liefdesrelatie en levenslange vriendschap met Mapplethorpe. En hoewel beiden meer relaties hadden – Mapplethorpe meer gay dan straight, en Smith trouwde met iemand anders – was er een magisch en onbreekbaar verbond tussen hen. Zielsverwantschap.

Heel beeldend beschrijft Smith de tijd samen in New York in de jaren zeventig. Vooral hun standplaats in het legendarische Chelsea Hotel, waar ze naast de kamer woonden van dichter Dylan Thomas, die daar zijn laatste woorden schreef. Chelsea was de favoriete hangout van de toenmalige underground: Janis Joplin, Jimi Hendrix, Lou Reed, Salvador Dali en Andy Warhol.

Zij waren elkaars muze en leefden samen voor de kunst. Smith gaf hem zijn eerste camera. Hij spoorde haar aan tot dichten. Ze werden beiden wereldberoemd.

Mapplethorpe door zijn foto's. Hij introduceerde homo-erotische (soft)porno en sm in hedendaagse

Zij waren elkaars muze en leefden samen voor de kunst

fotografie, met een duistere esthetiek die veel navolging kreeg.

Smith met tekeningen. Maar vooral met haar optredens van gedichten op rockmuziek gezet. Ze werd een rolmodel; ultieme rockchick en bohémienne.

Geldgebrek was er voortdurend. Smith sliep in Central Park, ze at soms dagen niet. Mapplethorpe werd zelfs gigolo op 42nd Street. Smith betwijfelt openlijk of hij moeite had met deze bijbaan: *cruisen* zat hem in het bloed. En het werd hem uiteindelijk fataal; hij stierf in 1989 aan aids.

Smith schrijft in prachtige zinnen. Hier is een groot dichter aan het woord. Haar inspirator is dan ook de dichter Arthur Rimbaud, voor wie ze een diepe bewondering koestert.

Maar Mapplethorpe was de kunstenaar van haar leven, haar alles. Voor hem is dit poëtisch monument. Intiem geschreven en zo liefdevol als maar mogelijk is. Hun favoriete liedje was veelzeggend: *How can we hang on to a dream?*

Hun dromen en elkaar zijn ze altijd trouw gebleven.

krabbe@parool.nl